

СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ

Для досягнення цілей і завдань побудови в Україні соціальної держави перш за все необхідно зусилля держави з регулювання цін спрямувати на ринок продуктів харчування, а інструментами прояву такого регулювання має бути цінова політика. Адже, за словами ідеолога соціального ринкового господарства Німеччини Л. Ерхарда, «сутність соціального ринкового господарства лише тоді можна вважати повністю досягнутою, коли відповідно із високою продуктивністю одночасно знижуються ціни...».

Політика цін – одна з актуальних проблем. Вона – показник економічного та соціального здоров'я суспільства. Саме тому потрібно визначитись із формами і методами державної політики цін. За нових економічних умов роль і місце держави в управлінні процесами встановлення цін стали вагомими і змінили свій економічний та правовий зміст. Найбільш характерною ознакою останніх змін у взаємовідносинах між державою і суб'єктами ринку є заміна адміністративних управлінських форм ціноутворення на регулюючі. Разом з тим, відмова від прямого регулювання і організаційно-правові перетворення не призвели до автоматичного подолання господарських труднощів, з якими зіткнулися вітчизняні підприємства в останні роки.

Саме тому вивчення досвіду ціноутворення і регулювання цін у зарубіжних країнах дозволяє зрозуміти його закономірності і тенденції, використовувати отримані знання при формуванні цінового механізму в Україні в період виходу її економіки з кризи.

Державне регулювання цін у країнах з ринковою економікою є спробою держави за допомогою законодавчих, адміністративних і бюджетно-фінансових заходів впливати на ціну таким чином, щоб сприяти стабільному розвитку економічної системи в цілому, тобто через ціни нівелювати циклічні коливання процесів відтворення. В залежності від конкретної господарської кон'юнктури регулювання цін носить антикризовий і антиінфляційний характер.

Одним з головних механізмів у системі державного регулювання аграрного ринку в зарубіжних країнах є підтримка відповідного рівня цін і цінової рівноваги. Система регулювання цін спрямована на підтримку фермерських цін на рівні, що дозволяє товаровиробникам не тільки відшкодовувати власні витрати на виробництво, а й вести розширене відтворення.

Комісія ЄС періодично регулює ціни по трьох головних критеріях:

- рекомендовані ціни (індикативні – для зернових культур, молока, цукру, соняшника; орієнтовні – для великої рогатої худоби, вина; цільові – для тютюну);
- мінімальні ціни імпорту (граничні – для зернових, цукру, молочних продуктів; довідкові – для фруктів, овочів, вина, рибопродуктів; шлюзові – для свинини, яєць, птиці).
- мінімальні ціни, мета яких гарантувати виробникові нормальний рівень доходу й диференціювати заготівельні ціни по районах за видами продукції.

Цікавим є досвід Польщі щодо непрямого регулювання цін на сільськогосподарську продукцію. У 1990 р. тут було створено Агентство аграрного ринку, діяльність якого включає інтервенційні закупівлі і розпродаж надлишків сільськогосподарської продукції та продовольства на вітчизняному та зовнішньому ринках, в тому числі організованого імпорту; накопичення і обслуговування державних резервів сільськогосподарської продукції та продовольства; надання кредитних гарантій суб'єктам господарювання; розвиток інфраструктури ринку; збір кон'юнктурної інформації та аналіз ринку сільськогосподарської продукції та продовольства; складання прогнозу; інформування ринкових суб'єктів та уряду про становище на сільськогосподарському ринку. Агентство надає гарантовані кредити на закупівлю сільськогосподарської продукції за мінімальними цінами, виплачуючи фермерам 45 % мінімальної ціни.

Працівники аналітичної служби Агентства спостерігають за цінами, роблять висновок про стан ринкової кон'юнктури, виявляючи і прогножуючи стійке відхилення співвідношення попиту і пропозиції від стану рівноваги, розраховують обсяги збиткової пропозиції або збиткового попиту і готують рекомендації для президента Агентства з проведення закупівельних і товарних інтервенцій на відповідних ринках. Плани інтервенцій затверджуються ще до початку чергового року (під них розраховуються необхідні фінансові ресурси) на підставі прогнозової оцінки коливань ринкової кон'юнктури.

Сенс закупівельних інтервенцій полягає у втручанні держави в ринок з метою вилучення різними способами надлишкової кількості певного виду сільськогосподарської продукції і тим самим стабілізації кон'юнктури, підвищення цін.

Закупівельні інтервенції здійснюються за інтервенційними цінами, обумовленими на нижньому рівні коливаннями середніх ринкових цін. Така ціна дає можливість нормально працюючим товаровиробникам отримувати мінімальний дохід, достатній для відтворення.

Товарні інтервенції (розпродажі) є формою втручання Агентства на дефіцитних ринках для компенсації надлишкового попиту. Вони здійснюються в основному через аукціони і товарні біржі. Їх механізм простий: розраховується мінімальна інтервенційна ціна для реалізації певної, з урахуванням відхилень ринкових цін від середніх показників,

кількості даного виду продукції. Ця продукція реалізується на вільних торгах за цінами не нижче мінімальної інтервенційної.

Агентство проводить також операції з вилучення абсолютно надлишкових обсягів сільськогосподарської продукції з внутрішнього ринку. Специфічним напрямком діяльності Агентства є формування і обслуговування державних резервів. Бюджетні гроші надходять на рахунок Агентства та діляться в залежності від напрямку їх застосування на дві частини: для проведення інтервенцій (50%) і створення резервів (50%).

Всі ці методи підтримки аграрного сектору сприяють стабільності цінової ситуації на продовольчому ринку країни.

Таким чином, в умовах кризи та різкого зростання цін на основні соціально значущі продукти харчування в Україні, варто переглянути існуючі вітчизняні методи державного регулювання цін та використати зарубіжний досвід щодо непрямих методів регулювання цін на продовольчі товари. Зокрема, на нашу думку необхідно:

1. регулювання закупівельних цін і фермерських доходів, що дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам не тільки відшкодовувати власні витрати на виробництво, а й вести розширене відтворення;
2. проведення закупівельних і товарних інтервенцій на відповідних ринках з метою забезпечення оптимального співвідношення між попитом та пропозицією;
3. формування й обслуговування державних резервів продуктів харчування;
4. надання державних кредитів для фінансування виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки;
5. державне фінансування придбання засобів виробництва для сільського господарства;
6. встановлення податкових пільг та субсидій для сільськогосподарських товаровиробників;
7. надання дотацій для придбання техніки, меліорацію земель, модернізацію виробництва, тощо;
8. надання допомоги малозабезпеченим верствам населення та інші.